Berg

1830

Berg
[1830]

Status reipublicae Atheniensis, quo tempore vixit Pericles

Berg.

Optime sane Plato, et cum Platone Cicero, pueros ~~vocant~~ vocant, historiae et ante nostram aetatem gestorum ignaros; pueri enim sunt, quippe quibus careant eruditionis litterarumque quasi principia, quique igitur ad altiora pervenire non possunt. Quod quidem ne inique dictum videatur, pauca tantum̄odo nobis allegare liceat argumenta, cum propositi excederet fines, longius de historiae disserere utilitate. Nostrae ut mihi videtur aetatis non bene intelligere possimus historiam, si antiquitatis nos fugeat notitia; uno enim tenore, et arcto inter se conjuncti vinculo, humani generis per omnia porriguntur saecula casus, et nullus tam exiguus est, cujus rationem habere non debeamus, cum saepissime, quod nullius in praesenti videbatur momenti, maximam in posterum exerceat vim. Idem hoc quoque de artium litterarumque contendere possumus historia, cujus neglecto primordio numquam prima generis humani investigare possumus vestigia, quae quidem maxime oblectat animum investigatio. Prima autem culturae vestigia vetustissimis jam impressa videmus, quae nobis ēnotuerunt nationes, quo in numero Indiae sunt incolae et Aegyptii. Ab his, simulque ex Asia, in Graeciam translatae sunt artes, qua in regione magis magisque excultae, ad sum̄um fere perductae sunt fastigium. Graecia capta deinde litteras tradidit Latio, quae tum per orbem propagatae

sunt romanum. At hic quoque auream secuta est litterarum aetatem argentea, et magis magisque deinde luxu, imperatorum saevitia et assiduis bellis comminutum est artium litterarumque studium. Graviter mox concussum est imperium romanum, quod ignoti tandem huc usque everterunt barbari, quo facto nova quidem exstiterunt imperia, quorum autem et insolae et reges belli quidem fuerunt gnari, at culturae omnino fere expertes. Quod ad litterarum attinet studium, media quoque aetas maxima obducta fuit caligine, quam ne Arabes quidem, tunc tempore litteras quam maxime excolentes, protrudere valuerunt, quaeque tandem repulsa est, cum Graecia a Turcis expugnata litterarum in Italiam misit magistros, quibus iterum per occidentem propagata est litterarum cultura. Sed omittamus, et hoc tantum moneamus, neglecto antiquitatis studio scripta veterum intelligi non posse auctorum, quae quidem, ut omnes consentiunt maximi sunt momenti ad animum nostrum excolendum, quod jam per se, et omissa hujus studii suavitate, incitare nos debet, ut omnem in hoc perdiscendo navemus operam. Sed haec sufficiant, jam in Athenas convertamus oculos, earumque concontemplemur statum Periclis tempore, quod ut rite fieri possit, paucis priorem egregiae hujus civitatis repetamus historiam, cum nemo sane dubitet, quin urbs Athenarum memorabilior sit ceteris Graeciae civitatibus, quippe quae olim fuerit artium litterarumque sedes, quod et nostro adhuc tempore aedium testantur ruinae et in aeternum monent poetarum, historicorum atque philosophorum, quos illa tulit, scripta. –

Jam Cecrops, quem urbis ferunt conditorem, culturae ex Aegypto, quae antiquissimis jam temporibus maxime fuit exculta, in Graeciam transtulit primordia, et civitatis constituit formam, quae autem qualis fuerit, in obscuro versatur. Usque ad Theseum, qui factis Herculem imitari conatus est, omnis Athenarum historia repleta est fabulis, hic vero rure sparsim habitantes collegit tribus, ut merito urbem condidisse dicitur. Ex eorum, qui in imperio ei successerunt numero, Codrus pro patriae sese devovit salute, eoque defuncto nullus postea creatus est rex, cujus nunc locum tredecim suscipiebant archontes, quae quidem hereditaria fuit dignitas et usque ad vitae finem perdurans; insequenti autem tempore in decennium, et postremo in singulos creabantur annos. His temporibus optimatum quoque magis magisque excultum est imperium, cum archontes et areopagitae ex nobilium sumerentur numero. Civitatis adhuc incultum ingenium Draconis leges ostendunt, quas cruore eum scripsisse ferebant, quippe quae omni fere crimini capitis constituerent supplicium. Sed ut saepissime fieri solet, ubi severae

leges, ibi maxima lascivia, sic Athenis quoque hae leges mox abrogatae esse videntur, et in dies augebantur turbae, usque ad hoc tempus, quo Solon, qui diuturnis itineribus animum suum excolserat, archon constitutus, et a populo rogatus est, qui in meliorem formam redigeret civitatem Solon nunc consilium cepit abrogandae aristocratiae; populo enim summam tribuere constituit potestatem, ejus autem administrationem nobilibus. Omnem in quinque divisit classes populum, omnibusque quamquam comitiis interesse licuit civibus, e tribus superioribus tamen ordinibus summi eligebantur magistratus, qui quidem fuerunt archontes, qui singulis creabantur annis, quibus militaris autem negata fuit potestas. Aequalem habebat potestatem senatus, quem βουλην vocabant, cujus in conventu omnia tractabantur, quae populo deinde in comitiis proponebantur, ejusque sententiam archontes in omnibus reipublicae causis audire debebant, eamque respicere. Populo commissa est potestas leges a magistratibus designatos conformandi, et de publicis consultandi negotiis. Simul Areopagi quoque auxit potestatem, eumque morum tamquam constituit arbitrum eique plebiscita vel confirmare permisit, vel antiquare. Has leges in saeculum sanctas esse voluit Solon, quibus quamquam fruebantur Athenae, civiles tamen supprimi non potuerunt turbae, donec Pisistratus rerum tandem potitus est, Bis quidem expulsus est, tum vero ei obtigit suam firmare potestatem, quae saluberrima fuit artibus. Mitis enim fuit tyrannus, quippe qui ipse paruerit legibus, publicam constituit bibliothecam et Homeri collegit opera. Secuti eum sunt filii: Hipparchus et Hippias, quorum alter necatus est, alter vero dignitatem suam deponere coactus, ad Persas transfugit, eosque ad bellum incitavit, et ipse primam duxit expeditionem, quo multo afficiebat damno Athenienses. - Miltiades primus in campo Marathonio Graeciae servavit libertatem. Quid adhuc memorem cladem Salaminiam, quid ad Artemisium proelium, quid egregium Leonidae facinus, qui cum septingentis Lacedaemoniis Thermopylas defendens, fraude superatus est? Nota haec sunt, et ab historiae scriptoribus poetisque celebrata. Asia quidem Persis resistere non potuerat, at in Graecia experti sunt, facilius esse magna expugnare imperia, qui unius parent arbitrio, quam parvas res publicas, quorum cives concordia conjungit; nam diuturnas post dimicationes omnes Graeciae civitates in hoc conjunctae erant periculo, eaque conjunctione potentes atque invicti. Quae in campo Marathonio et ad Salamina incoepta erant, ad finem perduxit ad Plataeas clades, qua Mardonius a Pausania et Aristide fugatus est, et proelium ad Mycalen navale, in quo persica urebatur classis. Sic in perpetuum a Graecia hic repulsus erat hostis. -

Jam Pericles adtigimus tempus, eyusque repetamus exordium. Xanthippi fuit filius, quem ad Mycalen victoria celeberrimum reddidit, atque educatus est ut nobilissimi eo tempore juvenes; institutionibus enim praeceptisque usus est Damonis, Anaxagorae et Zenonis Eleensis. Provecta jam aetate, quia Cimon primum inter nobiles obtinebat locum, a reipublicae sese abstinebat administratione et popularis fieri studuit. Cum splendidum facile omnique sese praebuit, ille vero omnia civitatis est convivia, publicosque ornatus, nec unquam publice conspectus est, nisi in prytaneo civitatisque. Cum ex Areopagitarum non esset numero, ejus debilitare aliis conatus est auctoritatem, et populi decreto plurimae lites dijudicandum committebantur judiciis. Tanta fuit eloquentia, ut fulgurare atque tonare diceretur, et Olympium eum appellaret multitudo. Diligentissime omnia civitatis est, quae displicerent populo, et suam partis sui declaravit modo erationem. Cimone accusato, Pericles quoque ejus constitutus est judex, qua in re moderatissime se gessit, ut nisi summa, de eo loquebatur, reverentia. — Bello inter Athenienses Lacedaemoniosque exorto, Pericles maximis se obtulit periculis in praelio ad Tanagram infausto, et paulo post clarissimi exercitum tantum manum in Peloponnesum traxerit. Ut assentiret populo, maxime Cimonis exoptanti reditum, ipse plebis citum fieri curavit, quo in patriam revocatus est; cum autem per sororem cum Cimone partes esse dicitur, ut hic quidem bello praeficeretur gerendo, ipsi vero commissa sit reipublicae administratio. Cimonis decessus Athenarum fere eum constituit dominum, nam ab hoc inde tempore rempublicam quasi regebat, sine imperantis quidem titulo, omnemque navavit operam, ut occupatum teneat populum, cum novas emitteret colonias, tum bellicis expeditionibus. Egregius, quas exstruxit aedes, civium blanditus est luxuriae, simulque, prohibuit vacuam multitudinem. Stis ut sufficiat frumentibus, publicum ex Delo Athenas vehi jussit aerarium, eo non ampleius opus esse firmitatis, cum Athenienses sedulitate atque opera barbari jam devicti essent, quod ut fieret hae congessae erant opes. Euboeam contra Euboeam inimicitias, sui juris hanc fecit insulam, et paulo post cum Lacedaemonios induciis in triginta composuit annos. Ut plebis coerceret potestatem, quam antea ipse juvaverat, vetus renovavit jus: civem Athenienses non esse, nisi cujus uterque parens cives fuerit, adeoque multos, qui liberi antea fuerant, vendi jussit, quod cum Periclis demonstret potestatem, maxima quoque ex parte peregratum fuit populo, quippe cujus, minuta multitudine auctoritas augeatur. Induciis cum Lacedaemoniis adhuc perdurantibus, Aspasia ut dicitur urgente, Samum insulam invasit eamque in Atheniensium redegit potestatem. Samii nec quidem rebellaverant, ad eorum classe devicta, oppidoque capto fuit Atheniensium coacta fuere imperium. In urbem redux

egregie defunctos laudavit, qui quidem sermo tanta auditorum animos affecit voluptate, ut mulieres ad eum eluctarentur et coronis ejus cingerent caput. – Tandem Atheniensium exorta est obtrectatio et plures ejus persequebantur amici, quo in numero fuerunt Anaxagoras, quem pio colebat animo, et Aspasia, cujus ipse lacrymabundus egit causam, eamque absolvi perficiebat. Tunc fere temporis Peloponesiacum exortum est bellum, quo finita Athenarum rupta fuit potestas. Variae ejus referuntur causae, at verisimile est, Atheniensium superbiam Lacedaemoniorumque obtrectationem ansam dedisse. Initio statim belli Pericles persuasit Athenienses de suae abstinere terrae defensione, et ipse classe Spartam invasit. Prima expeditione finita, iterum defunctos laudavit Pericles; at jam secundo belli año Athenis exorta est pestis, quae multos abripuit cives. Ut Atheniensium de his malis averteret animum, Epidamnum profectus est, sed magni nihil perficere potuit momenti, cum morbo labefacti essent milites. In patriam redux, magistratu eum abrogarunt Athenienses; sed paulo post summam iterum ei traditum est imperii, et major adhuc ei concessa auctoritas. Hii autem temporibus, quibus reipublicae eum occupavit cura, domi quoque dolore affectus est, filii enim defuncti sunt; ejusque autem ut mitigarent dolorem Athenienses, quam ipse tulerat legem, antiquarunt, quo facto, quos cum Aspasia habuit filios, civium adscripti sunt numero. Sed animi ejus fracta erat alacritas; tertio

belli año supremum obiit diem, et jam moriens, cum deplorarent eum amici, ejusque egregia memorarent facinora, Hoc aliis quoque, inquit, obtigit hominibus, sed hoc maxime glorior, nunquam mea causa dolore affectum esse civem. Eo moriente egregium perdiderunt civem Athenae, qui patriae primum inter ceteras civitates vindicare voluit statum; eoque regente Athenae non solum maxime fuerunt excultae, sed ceteris quoque imperabunt; celeberrimis urbem exornavit aedibus, quales sunt Pantheon, Odeon, statuis aliisque artificiis, quorum testantur egregiam speciem, quae nostra adtigerunt tempora, fragmenta. Hoc tempore maxime florebat graeca ars, eoque vigebat Phidias.

Dolente tantum animo hoc relinquere possumus temporis spatium, in quo brevi quidem, sed praeclare florebant omnes per Graeciam artes. Insequenti quoque tempori eorum impressa videmus vestigia, at gentium effugit libertas, quae egregios hos ad maturitatem perduxit litterarum artiumque fructus; libertatis autem abusus, quae in Graecia quidem primum apparuit generi humano, liberas has mox delevit civitates. Egregium vero omne, quod Graecorum protulit animus, quod et insequenti tempore suam exercebat vim, et mediae tandem aetatis penetravit tenebras, hoc exortum est tempore. Sempiternam tunc assecuti sunt laudem inter alios egregios imperatores Miltiades, Themistocles, Aristides, Cimon Pericles, Alcibiades; non minus aeterna laude digni habentur Phidias, Praxiteles, Mycon, Zeuxis

et Parrhasius; eloquentia florebant Lysias, Isocrates Aeschi-
nes, Demosthenes; tragica excellebant musa Aeschylus, Sopho-
cles et Euripides, comica Aristophanes, historiam scripserunt
Herodotus, Thucydides, Xenophon; philosophos vero, quis nesciat
celeberrimos Socratem, Platonem atque Aristotelem. Nulla fere, ut
brevis dicam, experiri potest ~~potest~~ scientia vel ars, quae apud
Graecos non coleretur, imo non ad vestigium veheretur. Hac in
re bellicosam quidem Spartam comparare non debemus Athenis;
quae vero macedonica ut ita dicam aetate in Asiam et Aegyptum
translata est cultura, quae una cum triumphantibus Romam in-
gressus est consulibus, quaeque medio finiente aevo ex Italia in
omnes orientis propagatae est civitates cultura, hoc tempore quo maxime
graeca floruit libertas provocata est. – Nunc jam ad singula pergamus.

Poetae non minus quam artifices magis magisque effigerunt my-
thologiam et magnam ut ita dicam Deorum constituerunt
civitatem; at superstitionem eam esse jam credebant philosophi –
Variae per Graeciam inveniebantur civitatum formae, et
quo tempore Plato optimam suam reipublicae administran-
dae depinxit formam, jam Graecorum amissa fuit libertas,
cum plebis optimatumque inter se dimicatione, tum singularum
civitatum aemulatione atque obtrectatione. Hoc quoque tem-
pore omnis generis scriptoris ad summam provecti sunt cacumen,
puritate, copia, circumscriptione ubertate et circuitu. –

Drama sine dubio originem duxit e religione, et celebratio nu-
minis cujusdam vel herois fuit, una cum cantu atque saltatione
Thespis primus fuisse videtur, qui ardorem vel potius furorem
prioris arcebat dramatis. Insequenti tempore Aeschylus dialogo
usus est, secundum inducens histrionem, et deinde, Sophoclem
secutus, tertium quoque et quartum; chorus autem plerumque
plebis tamquam egit partes. Dignitatem atque gravitatem dramati
tribuit Aeschylus; ejusque auxit vim personis, vestitu, actione
atque cultu; quae pronunciatur chorus apud eum longiora saepius
sunt et elocutione Pindari similia carminum, minus vero
animum capit venustate quam gravitate. Libenter nobis ho-
mines proponit, qui animi ardore commoti, sanctissima negligunt
officia, et sponte Deorum in se convertunt iracundiam. Chorus
bonam saepissime agit causam et interdum quoque cujus exem-
pla praebent Eumenides Supplicesque, primam agit personam.
Ejus obscuravit laudem aequalis Sophocles, qui tragoediam in melius
excoluit atque auxit, et Aeschyli evitavit in elocutione vitia, sci-
licet tumorem. Eodemque tempore, quo Phidias pulcherrimas finxit
statuas, Sophocles tragoedias conscripsit et gravitate et venusta-
te excellentes; chorum coercens, actionem amplificavit et
multiplices nobis ante oculos ponit res gestas; mores similiores
humanis depingit, animique perturbationes magnae quidem,
gravesque sunt, quamquam modum non excedunt. Nobile ejus
dicendi est genus et jucundum; quosque inducit loquentes,

Deos ex intimo colant animo. His minorem habet alacritatem et vigorem Euripides. – Horum tantum superstites habemus tragoedias, multorum qui eodem florebant tempore, vix cognita habemus nomina. Prologus verisimile inde ab Olymp. 89 in usum venit, ut principio statim, quid agatur sciant, auditores.

Mature jam exorta est comoedia, cujus num Susarion auctor sit, an Epicharmus, discerni non potest. Hic saltem primus comoediam in Sicilia agi curavit, quae initio plebis tantum oblectationis causa conscripta fuit. Lascivia abundavit vetus comoedia, qua in iis tantum uti licet civitatibus, in quibus omnes reipublicae administrandae participes sunt muneris. Potentiores quidem, quos saepissime ludibria habebant poetae, hanc coercere tentabant, plebs vero hoc sui juris esse contendebat, nec abrogari potuit quoad hujus in civitate valuit auctoritas. Optimatibus autem praevalentibus, comoediae ademptus est aculeus. Nunc igitur, quia facta adhuc viventium non amplius depingebantur, fabulae a poetis inventae sunt, et veteri cum negatum fuerit comoediae, archontis memoriam facere, mediae praescribebatur, ne ullum in scenam proferat adhuc viventem; quo facto debilitatus est comoediae amor, et chorus paulisper desiit, donec recentior tandem comoedia fictas tantum induxit personas, et chorum omnino omittit. Hoc veteris comoediae ingenium, solus nobis tradidit Aristophanes; ceterorum enim ejusdem temporis comicorum perierunt opera. Florebat hic, suasque conscripsit comoedias bello Peloponesiaco durante, sui temporis respiciebat fata atque res gestas, praecipue eorum depinxit auctoritatem, qui ad clavum sedebant reipublicae, et patriae, suaeque aetatis vitia acerbissimis caedebat flagris.

Eloquentia, civitati inserviens, summam assecuta est auctoritatem atque perfectionem; ea erectus est Pericles, orisque suavitate suam assecutus est auctoritatem; et in philosophis ejus perspicua est vis, eaque exornavit Platonis scripta et Xenophontis, quamquam uterque tempori inserviens, dialogo usus est. Una cum Athenarum libertate labefacta quoque est eloquentia, et saluberrimam suam in civitatem administrandam amisit vim. Splendidus orationis cultus quo Gorgias Siculus florebat, per Graeciam ejus quoque propagavit studium, at potiores fuerunt, qui eam secuti sunt. Maximam in oratoria arte assecuti sunt laudem Isocrates et Demosthenes; ille autem timidior fuit atque voce infirmior, quam qui ipse oratorium conscenderet suggestum, sed magnam praebuit utilitatem disciplina atque institutione juvenum. Mox eum superavit Demosthenes, et sententiarum ubertate, et dicendi generis copia, vi, circumscriptione atque alacritate strenuo et assiduo studio omnia, quae natura ei objecit

superavit impedimenta, in republica mox magnam assecutus
est auctoritatem, et maximopere sese opposuit Macedonum
regi, quem Graeciae delecturum esse arbitraretur libertatem
Eodem quoque tempore Aeschines floruit, qui utilitate qui-
dem et sinceritate Demosthenem assecutus non est, at face-
litate multorum in se traxit animos; et a Demosthene,
ex Attica pulsus eloquentiam docebat Rhodi.

Philosophia in Asia exorta per civiles exardescentibus
bellis, in Magnam Iesse contulit Graeciam, ibique Xenopha-
nes Colophonius Eleaticorum condidit scholam Eleae, quae-
rum institutis Parmenides magis excolebat. Zeno Eleati-
cus arte dialectica in novam flexerat viam philosophiae
studium, quam quidem in doctrinae convertarent damnum So-
phistae, nisi Socrates sanam salvaverit mentem, et Plato
aeque ac Aristoteles sua condiderint systemata, quae im-
mortalia philosophiae documenta nobis tradita sunt. –